

Weiner Csaba

BESZÁMOLÓ LITVÁNIA HARMADIK UNIÓS ÉVÉRŐL (2006. május 1. – 2007. április 30.)

1. Politikai helyzetkép

1.1. A 2004. októberi parlamenti választások után hatalomra került Brazauskas-kabinetnek még a ciklus felét sem sikerült kitöltenie. Mint emlékeztető, a balközép koalíció a Munkapárt, a Litván Szociáldemokrata Párt, az Új Szövetség (Szociálliberálisok), valamint a „Parasztok és Új Demokrácia” (2005 decemberétől „Paraszt Népi”) elnevezésű képviselőcsoportokból állt össze 2004 decemberében. Utóbbi frakció gerince a Parasz- és Új Demokrácia Pártok Szövetsége (a 2005. decemberi névváltoztatást követően Litván Parasz- Népi Szövetség) volt, ám ide tartozott a Litvániai Lengyel Választási Akció két képviselője is.

1.2. A 2005-ös évet a litván kormányzatnak még néhány minisztercserével sikerült átvészelnie: 2005 májusában a szociáldemokrata Zigmantas Balčytis a közlekedési és távközlési miniszteri székéből átült a pénzügyminiszteribe (a helyét Petras Česna vette át), a gazdasági minisztérium éléről pedig július közepén – hivatali hatalommal való visszaélés okán – kénytelen volt távozni a Munkapárt alapítója és elnöke, Viktor Uspaskich (akit Kęstutis Daukšys váltott fel). A szociáldemokrata kormányfő ellen felhozott privatizációs vádak, miután azok megalapozatlannak bizonyultak, szintén nem törték meg a kormányt 2005/2006 fordulóján, az ellenzékben lévő konzervatív Haza Szövetsége felől érkező támadások és a vizsgálatot támogató Viktor Uspaskich várakozásai ellenére. A miniszterelnöki székre pályázó Uspaskich ugyanis új kormány alakításában, illetve előrehozott választásokban gondolkodott.

1.3. Az első igazi csapás 2006. április 11-én érte a koalíciós kormányt. A 141 tagú törvényhozás, a *Seimas* 94 képviselője (ellenzéki kezdeményezésre, titkos szavazáson, ám minden bizonnyal a munkapárti képviselők, vagyis koalíciós partnerek voksaival) ekkor vont meg váratlanul a bizalmat – a házelnöki hivatal munkatársai által elkövetett visszaélésekre hivatkozva – a parlament elnökétől, az Új Szövetséget vezető Artūras Paulauskastól. Ennek hatására a (2004-es parlamenti választásokon a szociáldemokratákkal választási szövetségben induló) szociálliberálisok visszahívták két miniszterüket – a külügyért felelős Antanas Valionist, valamint a szociális és munkaügyi tárcát vezető Vilija Blinkevičiūtėt –, illetve kiléptek a koalícióból.

1.4. A Munkapárt régóta fájlalta, hogy – bár a 2004-es választásokon a legtöbb mandátumot szerezte meg a parlamentben – nem tudott miniszterelnököt állítani, a 13 tárcából csak ötöt sikerült megszereznie, ráadásul a pártvezérnek, Uspaskichnak el kellett hagynia a pénzügyminisztériumot, illetve le kellett mondania parlamenti képviselőségéről 2005-ben. 2006. április elején Uspaskich támadást indított a köztársasági elnök ellen: Valdus Adamkus korrupcióval gyanúsította meg, és parlamenti bizottsági vizsgálatot tartott szükségesnek.

1.5. Egy évvel korábban – 2005. május végén – éppen az államelnök kérte Uspaskich pénzügyminisztert (illetve Artūras Zuokas vilniusi polgármestert), hogy mondjon le. Nem kétséges, a legutolsó dolog, amit Adamkus kívánhatott, hogy a Munkapárt még több hatalomhoz

jusson. Pedig a közvélemény-kutatások szerint a populista párt közel s távol a legnépszerűbb formáció volt Litvániában. Uspaskich egyébként lemondása óta járta az országot és (ellen)kampányolt.

1.6. A Munkapárt akkori frakcióvezetője, Loreta Graužinienė még 2006. április 10-én azt mondta párttársainak, hogy vagy valódi hatalomhoz jutnak, vagy átülnek ellenzékbe. Uspaskich természetesen leginkább a miniszterelnöki széket szerette volna magukénak tudni, s nem ígérkezett könnyű feladatnak kifogni a szelet a Munkapárt vitorlájából. Előtte viszont a megüresedett házelnöki, illetve a felszabaduló két miniszteri helyre tartott volna igényt. A megmaradt három frakció április 12-én aláírta az új koalíciós szerződést, majd a munkapárti Viktoras Muntianast másnap házelnökké választották. Megindult az egyezkedés a bizottsági elnöki posztokért és a miniszteri székekért is. Algirdas Brazauskas és Valdas Adamkus viszont szerette volna, ha a két miniszter a helyén marad. Ekkor a kormánypártiak a törvényhozásban még éppen a többséghez szükséges 71 mandátummal rendelkeztek: a Munkapártnak 39, a szociáldemokratáknak 22, a parasztszövetségnek pedig 10 képviselője volt. Nem sokáig: az egyik parasztszövetségbeli politikus április 19-i távozásával a kabinet elvesztette parlamenti többségét.

1.7. A Munkapárt vezetését, s különösen Uspaskich ténykedését megelégedve május 1-jén herten elhagyták a frakciót, és a függetlenek között ülő két volt munkapárti honatyával, valamint egy liberális demokrata politikussal létrehozták a Polgári Demokrácia elnevezésű képviselőcsoportot. Maga a Polgári Demokrácia Párt május közepén alakult meg a Munkapárttól szintén elforduló, a pártbeli elnökhelyettesi posztját elvesztő új házelnök részvételével. A Polgári Demokrácia nélkül így mindössze 62 (május végén 63) mandátuma maradt a kormánykoalíciónak.

1.8. A kormány végül 2006. május 31-én összeomlott, miután a Munkapárt visszahívta őt miniszterét, illetve kilépett a koalícióból, s a kabinet kétpártira zsugorodott. A lépést az államfő május 30-i bejelentése előzte meg, amelyben kifejezte, hogy elvesztette a bizalmát a Munkapárt által delegált Žilvinas Padaiga egészségügyi miniszterben és Vladimiras Prudnikovas kulturális miniszterben, mert a vád szerint Padaiga be nem vallott pénzeket kapott pártjától, Prudnikovas pedig közpénzeket fordított magáncélra. Brazauskas június 1-jén lemondott.

1.9. Eközben vizsgálat indult a kétes pártfinanszírozási ügyletekkel gyanúsított Munkapárt és vezetője ellen. Az orosz származású Viktor Uspaskich még 2006 májusában Oroszországba távozott családi okokból, majd a hó végén felfüggesztette pártelnökségét, júniusban pedig lemondott. Augusztus végén nemzetközi elfogatóparancsot adtak ki ellene azzal vádolván, hogy csalárd módon kezelte a párt pénzügyeit, illetve megpróbálta félrevezetni az adóhatóságot és a Központi Választási Bizottságot. Uspaskich tagad minden vádat, amelyek szerinte politikailag motiváltak.

1.10. A köztársasági elnök az ideiglenes vezetést Zigmantas Balčytis pénzügyminiszterre bízta. Adamkus előbb Balčytist jelölte a miniszterelnöki posztra sikertelenül, majd a szociáldemokrata Gediminas Kirkilast nevezte meg jelöltjének. A *Seimas* július 4-én pozitívan döntött Kirkilas személyéről, aki ekképpen a védelmi miniszteri széket a miniszterelnökre válthatta fel.

1.11. A politikai helyzet a három hónapos válságot követően 2006 júliusában stabilizálódott: megalakult a Litván Szociáldemokrata Párt, a Polgári Demokrácia, a – vilniusi polgármester és pártelnök, Artūras Zuokas körüli 2005-ös megvesztegetési botrány következtében megfogyatkozott „csonka” – Liberális és Centrumszövetség, továbbá a Litván Paraszt Népi Szövetség négypárti kisebbségi kormánykoalíciója, amely 1990 óta immár a 14. formáció. Az ellenzékben a konzervatív Haza Szövetsége támogatja a koalíciót. A tizenhárom szaktárca négy kivétellel új vezetőt kapott. Eddig egyetlen minisztercserére volt szükség: a pénzügyminiszteri

posztot megöröklő Balčytis 2007. március végén adta be lemondását fia uniós pályázattal kapcsolatos botránya miatt.

1.12. A korrupció, a különböző tisztességtelen ügyletek továbbra sem tűntek el a litván mindennapokból. Ennek megfelelően a 2005-ös évhez hasonlóan 2006-ban is 4,8 pontos korrupciós indexet kapott Litvánia a Transparency International szokásos éves felmérésében, ahol a skála 1-es értéke a totálisan korrump, a 10-es pedig a teljesen tiszta közéletet jelzi.

1.13. Az új kormány megalakulását követő időszakban további három fontos esemény emelhető ki: a nemzetbiztonsági hivatallal kapcsolatos vizsgálat, annak politikai következményei; a „KGB-törvény” módosítása, illetve az ellene irányuló elnöki vétő; a 2007. február 25-én lezajlott helyhatósági választások. Utóbbin mindössze 41,3 százalékos részvétel mellett a legtöbb mandátumot a Litván Szociáldemokrata Párt szerezte, amely a 60 helyi tanácsban betöltendő összesen 1550 helyből 302-t, azaz 19,48 százalékos részesedést jelentett. Vagyis a szociáldemokraták megőrizték vezető szerepüket az önkormányzatokban, jóllehet a korábbihoz képest pontosan 30 helyet vesztek. A Haza Szövetsége 256, a Liberális és Centrumszövetség 182, a – korábbi Liberális Demokrata Párt, 2006 májusától – Rend és Igazságosság (Liberális Demokraták) 181, a Litván Paraszt Népi Szövetség 141, a Munkapárt 111, az Új Szövetség (Szociálliberálisok) 97, a Litván Kereszténydemokraták 95, a Litvániai Lengyel Választási Akció 53, a – Liberális és Centrumszövetségből kivált – Litván Köztársaság Liberális Mozgalma pedig 51 mandátumot gyűjtött be. A maradék 81 helyen 10 különböző párt, illetve választási koalíció osztozott. Az oroszországi száműzetésben élő Viktor Uspaskich, valamint a Rend és Igazságosság elnöke, Rolandas Paksas – az első európai államfő, akit alkotmányos vádeljárás keretében mozdítottak el hivatalából – szintén mandátumot szerzett a helyi választásokon. Jóllehet Paksas nem lett Vilnius polgármestere. (A polgármestereket Litvániában nem közvetlenül választják.)

1.14. Bár a kormányzat, illetve a törvényhozás minden várakozást felülmúlóan működik, a politikai helyzet törekeny a Haza Szövetsége és a Litván Szociáldemokrata Párt között régóta fennálló feszültség miatt. Ez mutatkozott meg a litván nemzetbiztonsági hivatal (VSD) és vezetője, Arvydas Pocius elleni vizsgálatot követően. (A vizsgálatok közvetlen kiváltó oka Vytautas Pociūnas – a VSD tisztje, a hrodnai litván főkonzulátus tanácsosa – 2006. augusztusi rejtélyes fehér oroszországi halála volt. Az ügyön túlmutató vizsgálatok során Pocius nyíltan konfrontálódott a parlamenti képviselővel és nem biztosította a kért információkat.) A parlament még 2006. december 19-én fogadta el a Nemzetbiztonsági és Védelmi Bizottság jelentését, amely arra a következtetésre jutott, hogy a VSD vezetésének és személyesen Pociusnak kell felelősséget vállalnia az intézmény működési gondjaiért. A bizottság továbbá úgy találta, hogy Pocius alkalmatlan a hivatal munkájának megfelelő megszervezésére és vezetésére. Az államelnök ezt követően közölte, hogy Pocius a jövőben nem számíthat a parlament támogatására, de bírálta a parlamenti bizottság munkáját is, felületességgel vádolva azt. Pocius 2006. december 22-én beadta lemondását a köztársasági elnöknek. Adamkus Pocius felmentését kérte, de nagy meglepetésre a parlament március 15-én elutasította az elnöki határozatot. Az eredményre a tartózkodások vezettek. A szavazást nagymértékben befolyásolta Pocius parlamenthez intézett, meglepő információkat tartalmazó beszéde. Azt állította például, hogy Algimantas Matulevičius, a Nemzetbiztonsági és Védelmi Bizottság elnöke együttműködött a KGB-vel. (A Lusztációs Bizottság egy héttel később bejelentette, hogy nincs elégséges bizonyíték, amely alátámasztaná a vádat.)

1.15. A konzervatívok a 2006-ban kötött együttműködési megállapodás felrúgásaként élték meg azt, hogy a szociáldemokraták tartózkodtak a szavazáson (egy szociáldemokrata mellette, egy pedig ellene volt). Ezért a konzervatívok a kormánykoalíció támogatásának felfüggesztését helyezték kilátásba. Hasonlóan vélekedtek a konzervatívok már a helyhatósági választások után, amikor a szociáldemokraták koalícióra léptek a Rend és Igazságossággal Vilnius-

ban. Kirkilas a „fenyegetésre” úgy reagált, hogy ebben az esetben találnak helyettük mást. A szociáldemokraták ezután a parlament feloszlatására és előrehozott választásokra tettek javaslatot, ám a *Seimas* – a szükséges háromötödös szavazattöbbség híján – ezt 2007. április elején elutasította. Bár a miniszterelnök korábban kategorikusan tagadta a Munkapárttal való együttműködés lehetőségét, április közepén a kormányzó kisebbség tárgyalásokat folytatott a Munkapárt képviselőivel. Végül azonban a szociáldemokraták és a konzervatívok április 19-i találkozásuk után megerősítették, hogy az együttműködési megállapodást fenntartják, mivel a szociáldemokraták megváltoztatták álláspontjukat a nemzetbiztonsági hivatalt érintő vizsgálatot, pontosabban Pociust illetően. (A szociáldemokraták 2006 decemberében a bizottsági jelentés elfogadásakor szintén tartózkodtak, illetve két képviselőjük ellene szavazott.) A parlament 2007. május 10-én hagyta jóvá a köztársasági elnök határozatát.

1.16. Ami a lusztrációs folyamatot illeti, az elnök 2007. április 27-én megvétózta a „KGB-törvényként” közismert jogszabály módosítását, amely a szovjet állambiztonság volt törzsállományú alkalmazottain túl a tartalékosokat is eltiltaná bizonyos közszolgálati és egyéb, nemzetbiztonsági szempontból fontosnak tekintett állásoktól. Az Emberi Jogok Európai Bíróságánál 2004-ben és 2005-ben már pert vesztett Litvánia az 1999-től hatályos törvény miatt (amely 1999-től számítva tíz évig azt is megtiltotta, hogy az érintettek a magánszektorban bizonyos munkaköröket betöltsenek), így nem meglepő az elnök féelme az emberi jogi normákba való ütközéstől. A módosítást bírálók szerint a törvényt most konkrét személyekre, nevezetesen Pociusra és a korábbi külügyminiszterre, Antanas Valionis parlamenti képviselőre szabták. 2005 elején került nyilvánosságra – jóllehet az állam első számú vezetői tudták –, hogy mindketten tartalékos tisztek voltak. Ha a parlament kétharmada mégis elfogadja a módosítást, akkor hatályossá válik.

2. A bruttó hazai termék alakulása

2.1. A litván GDP a 2005-ös 7,6 százalék után 2006-ban 7,5 százalékkal bővült, vagyis az EU 25, illetve a 2004-ben uniós taggá vált nyolc közép- és kelet-európai állam (a továbbiakban nyolcak) közül csak Lettország, Észtország és Szlovákia növekedett ennél dinamikusabban. A 2006 decemberében aktualizált, 2006–2009-re vonatkozó litván konvergenciaprogram 2007-re 6,3, 2008-ra 5,3, míg 2009-re 4,5 százalékos GDP-növekedést rögzít, amelyet – összhangban az Európai Bizottság és az Európai Tanács véleményével – alultervezettnek értékelünk. A litván pénzügyminisztérium 2007. március közepén a 2007-es reálnövekedést már 7,2 százalékra korrigálta, amely nagyjából közelít a hétszázalékos várakozásunkhoz. Az előrejelzések szerint az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson mért GDP 2006-ban az EU 25 átlagának 54,8 százalékáig jutott, míg 2005-ben 52,1 százalékon állt. Következésképpen a nyolcak közül továbbra is csak Lengyelország és Lettország áll rosszabbul ezen a téren.

2.2. A mezőgazdasági termelés több mint tíz százalékkal csökkent 2005-höz képest, ennél rosszabb teljesítményre csak 1999-ben volt példa (csak 1996-tól állnak rendelkezésre összehasonlítható adatok). Az egy főre jutó mezőgazdasági reáljövedelem a 2005-ös kimagasló dinamikát követően 2006-ban 4,3 százalékkal nőtt, miközben az EU 27 átlaga 3,8 százalék volt. Bár a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás ágazatokban dolgozók száma tovább zsugorodott 2006-ban – csaknem tíz százalékkal –, a szektorban foglalkoztatottak aránya így is igen magas, 12,3 százalék.

2.3. Az ipari termelésre és az exportra negatív hatással voltak 2006 második felében a Mažeikių Nafta olajtársaság körüli problémák. Ennek ellenére az ipari termelés a 2005-ös 7,1

százalékkal szemben 2006-ban 7,3 százalékkal bővült. Az áruk és szolgáltatások importja, illetve exportja egyaránt 15,4 százalékkal emelkedett 2006-ban.

2.4. A GDP szerkezete 2005-höz képest a belföldi felhasználás javára, illetve a nettó export rovására változott. A háztartások fogyasztási kiadásai 13,5, a kormányzaté 7,3 százalékkal nőttek 2006-ban, a bruttó állóeszköz-felhalmozás növekedési üteme pedig 11,9 százalék volt. A jármű- és üzemanyag-eladások nélkül mért kiskereskedelmi áruforgalom viszont a 2005. évi 12,9 százalékot követően 2006-ban csak 7,0 százalékkal emelkedett.

2.5. A litván gazdaság a túlfűtöttség jeleit hordozza magán. Ezek a növekvő infláció, a magas folyófizetésimérleg-hiány, a szűk munkaerőpiac, a gyorsan növekvő bérek és az erőteljes hitelkiáramlás.

3. Bérek, nyugdíjak

3.1. A háztartások reáljövedelme átlagosan 13,1 százalékkal gyarapodott 2006-ban. A reálbérek eddig nem látott mértékben, 15,2 százalékkal nőttek 2006-ban; miként 2005-ben, úgy 2006-ban is nagyobb tempóban, mint a termelékenység. A litván pénzügyminisztérium arra számít, hogy a havi átlagkereset a 2006-os 434 eurónak megfelelő összegről 2010-re 663-ra nő. 2007 februárjától átlagosan 13,5 százalékkal nőttek az öregségi nyugdíjak. A nyugdíjkorhatár – a fokozatos emelések után – a nők esetében 2006-ban, a férfiaknál 2003-ban érte el a kívánt szintet, amely 60, illetve 62,5 év. 1995 előtt a nők az 55., a férfiak a 60. életév betöltésével váltak jogosulttá az öregségi nyugdíjra. A tervek szerint 2007. október 1-jétől a jelenlegi 174 euróról 203-ra emelnék a havi minimálbért. A kötelezően fizetendő legkisebb munkabér összege 2004. ápriliséig 130 euró volt, azt követően 145 euró lett, 2005 júliusától 159 euróra emelték, 2006 júliusától pedig 174 euró. 2006 októberében a teljes munkaidőben foglalkoztattak 8,5 százaléka volt minimálbéren bejelentve, míg egy évvel korábban 10,3 százalékuk. 2007. július 1-jétől húsz százalékkal emelkedik a felsőoktatásban tanítók és a tudományos intézményekben dolgozók bére. A szociális juttatások – anyasági/apasági juttatás, özvegyi nyugdíj stb. – szintén növekednek 2007-ben.

3.2. A hitelkiáramlás meglehetősen erőteljes. A háztartásoknak nyújtott hitelek állománya csaknem 70 százalékkal nőtt 2006-ban (a háztartásokat segítő nonprofit intézményekkel együtt véve), de a növekedés a nem pénzügyi vállalatok esetében is több mint 40 százalékos volt.

4. Adópolitika

4.1. A munkaerőt és a tőkét terhelő adók közötti egyensúlytalanság feloldását szolgálja az adórendszer módosítása. Még 2005-ben fogadtak el törvényt Litvániában a személyi jövedelemadó fokozatos csökkentéséről. 2006 közepéig 15 és 33 százalékos kulcsokkal adóztatták a jövedelmet. A reform értelmében viszont 2006. július 1-jétől 2007. december 31-ig az szja 15, illetve 27 százalékos terhet jelent, 2008. január 1-jétől pedig 15 és 24 százalékos elvonásra lehet Litvániában számítani. A változatlan 15 százalékos kulcs a béren kívüli jövedelmekre vonatkozik. (Az országban fizetett összes adó- és járulékbevételnek a GDP-hez viszonyított aránya 2005-ben – 29,2%-kal – Litvániában volt a legalacsonyabb az EU 25-ök közül.)

4.2. Az szja-törvény 2006. októberi módosítása megszünteti a lakásépítési és -vásárlási hitelek, valamint a lakáslizingek utáni adó-visszatérítés többszörös igénybevételenek a lehetőség-

gét: az adóévben szerzett jövedelem csak egy (!) kölcsön vagy pénzügyi lízing megfizetett kamatával csökkenthető. A szigorítás segítheti a lakás iránti kereslet és kínálat viszonyát kiegyensúlyozottabbá tenni, illetve az árak további növekedését megakadályozni.

4.3. Az szja-kulcs csökkentése miatti vélt bevételkiesés pótlására szolgál a 2006–2007-ben kivetendő ideiglenes szociális adó. Ennek kulcsa 2006-ban négy-, 2007-ben háromszázalékos, adóalapja pedig a társasági adóéval megegyező.

4.4. Az adókulcs mérséklése ellenére az államháztartás szja-bevételei 2006-ban 13,8 százalékkal nőttek; a tervezettnél 8,0 százalékkal több adót gyűjtöttek be a keresetek vártnál erőteljesebb növekedése, a bővülő foglalkoztatottság és a minimálbérek emelkedése következtében.

4.5. Az adóreform része az ingatlanadó, pontosabban az építményadó kiterjesztése is. Az építményadót 2006. január 1-jétől a jogi személyeken túl immár a természetes személyek által birtokolt és használt gazdasági-kereskedelmi célú építményekre is kiróják (de a természetes személy által határozatlan vagy egy hónapot meghaladó időre a jogi személy rendelkezésére bocsátott építményekre szintén alkalmazzák). A 2006-tól egyszázalékos mértékű adó 2007-től a helyi önkormányzatok döntéseitől függően az építmény átlagos piaci értékének 0,3 és egy százaléka között mozoghat. (A tulajdont terhelő adók – úgymint a telek-, az örökösödési és az építményadó – a helyi költségvetéseket gazdagítják.)

4.6. Folyamatban van az energiahordozók, a dohánytermékek és az alkohol jövedéki adójának harmonizálása az uniós szinttel, amely nem elhanyagolható inflációs nyomást jelent. A cigarettánál 2010. január 1-jéig, az ólommentes motorbenzinnél 2011. január 1-jéig, az üzemanyagként használt gázolajnál és kerozinnál 2013. január 1-jéig kell a jövedéki adónak fokozatosan elérnie az unióban meghatározott minimális mértéket. A cigaretta jövedéki adójának 2007. március 1-jei 30 százalékos emelése a csempészet aktivizálódását válthatja ki, várhatóan főként Oroszországból és Belarusból. Az aktuális adóemelés viszont 5,8 millió euró többletbevételt generálhat a költségvetésnek 2007-ben.

4.7. A szilárd tüzelőanyagok kereskedelmében (a kőszénél, a koksznál és a lignitnél) az átmeneti időszak – teljes mentességgel – 2007. január 1-jéig tartott, míg az elektromos áram megfelelő jövedéki adóztatását – amelyre szintén teljes mentességet kaptak – 2010 elejéig kell megvalósítani. (Az Orimulsiont illetően Litvánia 2010 elejéig eltekinthet a jövedéki adótól abban az esetben, ha nem áram- vagy hőtermelésre fordítja.) A földgáz esetében ugyancsak 2010. január 1-jéig kapott Litvánia felmentést az EU által megszabott minimális jövedéki adótól.

5. Foglalkoztatás, migráció

5.1. Komoly változások következtek be a litván munkaerőpiacon a 2004-es uniós csatlakozás óta. Míg 2003-ban és 2004-ben a nyolcak közül Lengyelország és Szlovákia után Litvániában volt a legmagasabb a munkanélküliségi ráta (rendre 12,4 és 11,4%), addig 2006-ban a litván arány (5,6%) már a legalacsonyabbnak számított a régióban. Az egy éven túli munkanélküliek száma 2006-ban csaknem megfeleződött, a legfiatalabb (15 és 24 év közötti) korosztály körében az állástalanok aránya pedig 15,7-ről 9,8 százalékra mérséklődött. A munkanélküliek száma átlagosan 43,6 ezerrel csökkent 2006-ban (így az állástalanok tábora 89,3 ezerre szűkült). Ezzel szemben 2006-ban átlag 25,1 ezerrel volt csak magasabb a foglalkoztatottak száma, mint 2005-ben (amely így elérte a másfél milliót). A litván pénzügyminisztérium 2010-re 5,1 százalékos munkanélküliségi rátát vár. A további apadást részben a növekvő foglalkozta-

tottsággal, részben viszont a gazdaságilag aktívak, vagyis a munkaerőpiacon jelen lévő munkanélküliek és a foglalkoztatottak együttes számának csökkenésével magyarázza.

5.2. A munkaerő-állomány szűkülésében markáns szerepet játszik az emigráció. A hivatalosan regisztrált kivándorlók száma 2001 és 2005 között 56,1 ezer fő volt (2004–2005-ben 30,7 ezer fő), míg a nem regisztrált emigránsoké 69,8 ezer. (1990 és 2005 között összesen 404 ezren hagyták el az országot.) 2001–2005-ben a legtöbb nem regisztrált kivándorló az Egyesült Királyságot (32,5%), Írországot (24,6%), Németországot (12,4%), az Egyesült Államokat (7,0%) és Spanyolországot (5,7%) választotta. A kivándorlók 83,1 százaléka munkavállalási célból hagyta el Litvániát.

5.3. A kivándorlás az építőipar számára – amely 2006-ban 21,4 százalékkal bővült – például igen kedvezőtlen: hiányzik a megfelelő számú munkás. Az építőiparban foglalkoztatottak száma 2006-ban így is 12,2 százalékkal nőtt. A legutóbbi hónapokban úgy tűnt, hogy alábbhagy a tömeges migráció a képzett és kemény munkát végző építőipari szakemberek körében, miután a helyi munkaadók – a képzett munkaerő terén 2006-ban tapasztalt hiány miatt – kénytelenek voltak jóval magasabb béreket biztosítani. Többen már vissza is tértek Litvániába. De jelentős mértékű emigráció tapasztalható az egészségügyi szakemberek részéről is. A kivándorlás problematikájának súlyosságát mutatja, hogy a kormány 2007. április végén stratégiatervezetet fogadott el a gazdasági migráció szabályozásáról. A személyi jövedelemadó csökkentése szintén kedvező lépésként értékelhető.

5.4. A folyó fizetési mérleg szerint az egy évnél hosszabb ideig külföldön dolgozók 2006-ban 295 millió eurónak megfelelő összeget utaltak haza. Ez folyó áron 17,7 százalékkal több, mint a 2005-ös érték, és 10,1-szerese a 2003. évinek. Az egy évnél rövidebb ideig külföldön alkalmazottak díjazása 2006-ban 196 millió eurót tett ki, amely 8,3 százalékkal haladja meg a 2005-ös értéket, és 2,7-szer magasabb a 2003. évinél.

6. Költségvetés

6.1. Az államháztartás GDP-hez viszonyított ESA'95 szerinti hiánya a 2005-ös évi 0,5 százalék után mindössze 0,3 százalék volt 2006-ban, miközben még a kormányzat által 2006 decemberében elfogadott konvergenciaprogramban is 1,2 százalék szerepelt. Emlékezetes, hogy a helyi önkormányzatok a korábbiakkal ellentétben 2005-ben deficittel zártak. Ennek értéke akkor még csak a GDP 0,1 százalékának megfelelő nagyságú volt, 2006-ban azonban a hiány már 0,4 százalékra rúgott. Mindeközben a társadalombiztosítási alapok többlete tovább nőtt (0,6-ről 0,7%-ra), amely a kedvező államháztartási egyenlegben ismét nagy szerepet játszott. A központi költségvetés hiánya 1-ről 0,6 százalékra mérséklődött. (Mindez annak ellenére történt így, hogy a 2006. júliusi költségvetésmódosítás a kiadásokat a GDP nagyjából 0,5%-ával növelte meg.)

6.2. Az államháztartás bevételei a tervezett szintet 7,7 százalékkal haladták meg 2006-ban, ha az uniós támogatásokat nem vesszük figyelembe. Amennyiben viszont a remélt EU-s forrásokat is beleszámítjuk, akkor csak 0,3 százalékkal teljesítették túl a bevételi előirányzatot.

6.3. A vártnál több bevétel a magasabb foglalkoztatásból, a megemelkedett bérekből, a vállalatok növekvő nyereségességéből, az importárak erőteljes fogyasztásából és az adóbegyűjtés javulásából adódott. A konvergenciaprogramban 2007-re a GDP 0,4 százalékának megfelelő bevételt várnak az adóbegyűjtés javulásából. A közpénzügyek feygelmezett és felelős vitele érdekében a kormányon lévő parlamenti frakciók egyezményt írtak alá 2006 decemberében.

6.4. Az államadósság GDP-hez mért aránya 2006 végén 18,2 százalékot tett ki az egy évvel korábbi 18,6 százalékkal szemben.

7. Árstabilitás, euróbevezetés

7.1. Litvánia harmadik uniós évének legfontosabb momentuma volt az euró bevezetésének megghiúsulása. Noha Litvánia az államháztartási hiány, az államadósság és a hosszú távú kamatlábak terén jobban teljesített, mint Szlovénia, képtelen volt a fogyasztói árindexet a kritériumnak megfelelő szinten tartani. 2006 márciusában a 12 havi átlagos HICP-infláció Litvániában csak egy hajszálnyival haladta meg a referenciaértéket – megjegyezzük, hogy a pénzromlás üteme már korábban, így például februárban is magasabb volt a küszöbértéknél –, ám a fogyasztói árindex további növekedésére lehetett számítani. Az aggodalom jogossága rövid időn belül beigazolódott: Litvánia hónapról hónapra távolodott a maastrichti küszöbértéktől, s 2007 márciusában már 4,0 százalékos volt az árdragulás mértéke.

7.2. A pénzügyminisztérium a földgáz-, a kőolaj- és az élelmiszerárak, valamint a jövedéki adó növekedését figyelembe véve 2007. április végén úgy vélte, hogy az infláció 2007-ben 4,3, 2008-ban 3,9, 2009-ben 3,1, 2010-ben három százalékot fog elérni. A 2006. decemberi felzárkózási programban Litvánia még 2007-re 4,7, 2008-ra pedig 3,4 százalékos árdragulást feltételezett. Akkor ugyanis még úgy volt, hogy az importföldgáz ára 2007 januárjától 35 százalékkal nő, ám ezt a lépést 2006. december végén fél évvel elhalasztották. Litvánia az összes földgázt (SITC 34320) Oroszországtól, pontosabban a Gazpromtól szerzi be. 2006-ban a földgázbehozatal az összimport 19,8 százalékát adta, míg egy évvel korábban ez az arány 17,1 százalék volt. Az orosz gázmonopólium 2006 januárjában és júliusában is emelte az árakat. (A litván konvergenciaprogramban 2006 decemberében még azzal számoltak, hogy az elkövetkező két évben több mint duplájára emelkedik az importált gáz ára.) Ismeretes, hogy a balti államok a közelmúltig jóval olcsóbban jutottak az orosz földgázhoz, mint a kelet-közép- vagy éppen nyugat-európai országok, s jelenleg Oroszország határozott lépéseket tesz a kegyelmi állapot felszámolására.

7.3. 2007. március végén Gediminas Kirkilas miniszterelnök és a pénzügyi programozásért, illetve költségvetésért felelős európai uniós biztos, Dalia Grybauskaitė (korábbi litván pénzügyminiszter) között heves vita bontakozott ki miután az EU-biztos szerint a jelenlegi kormányzat nem tesz semmit az infláció leküzdése érdekében. A kormány, bár nem rögzítette céldátumként, a 2010-es euróátvételt szeretné megvalósítani. Ezt szolgálja a kabinet által 2007. március közepén elfogadott középtávú árstabilitási stratégia is. Dalia Grybauskaitė szerint viszont a stratégiában megfogalmazott lépéseket – a szigorú fiskális politikát, a költségvetési hiány lefaragását, a közműárak (villany, fűtés, gáz, víz) indokolatlan mértékű emelkedésének megakadályozását, a termelékenységhez nem igazodó bérnövekedés, valamint a hitel felvételt ösztönző megalapozatlan várakozások elkerülését – már két éve meg kellett volna tenni. A biztos nem tekinti reálisnak a 2010-es csatlakozást – jóllehet erről hivatalosan nem is értesítette Litvánia az Európai Bizottságot –, továbbá úgy véli, a jelenlegi politika az infláció növelésének irányába hat. Reinoldijus Šarkinas, a litván jegybank igazgatóságának elnöke 4,2 százalékos inflációt vár 2007-re, s még korainak tartja arról beszélni, hogy lesz-e 2010-ben euró. A hivatalos megnyilatkozások, így a központi bank szakértőis is, igen óvatosak.

7.4. A litván RAIT felmérése szerint 2007 márciusában a népesség 59 százaléka támogatta az euró bevezetését, 5,2 százalékkal többen, mint a 2006. szeptemberi felvételük során. Az ellenzők részaránya 42-ről 36 százalékra csökkent.

8. Külső gazdasági egyensúly, Mažeikių Nafta, Oroszország

8.1. 2006-ban a folyó fizetési mérleg hiánya – amely a GDP-hez viszonyítva 10,8 százalékot tett ki, s ezzel az egyik legmagasabb volt az EU-ban – 73,7 százalékkal volt magasabb, mint 2005-ben. Az erőteljes romlás – 2005-ben 7,7, 2006-ban 7,1 százalékos volt a deficit – döntően az árukereskedelmi passzívum további 40,1 százalékos növekedésének következménye. Jóllehet mind az import, mind az export bővülési üteme 2006-ban kisebb volt, mint 2005-ben. Az árubehozatal a 2005-ös 26,9 százalék után 2006-ban 18,4 százalékkal nőtt, míg a kivitel a 2005-ben mért 26,1 százalékos dinamikát követően 2006-ban 22,8 százalékos növekedést mutatott (folyó áron euróban számolva).

8.2. A litván importban az EU 25 részesedése 2006-ban (59,3-ről 62,4%-ra) nőtt, Oroszorszá-
gá (27,8-ről 24,4%-ra) csökkent. Az exportban épp fordítva történt: az unióba irányuló kivitel súlya 2005-höz képest (65,4-ről 63,1%-ra) mérséklődött, míg az orosz piacot célzó (10,4-ről 12,8%-ra) emelkedett. 2006-ban Oroszország után az export legfőbb célországai Lettország (11,1%), Németország (8,7%) és Észtország (6,5%) voltak. A legjelentősebb importpartne-
reknek az orosz felet követően Németország (14,8%), Lengyelország (9,6%) és Lettország (4,8%) bizonyultak.

8.3. Ahogy a litván ipari termelésben, illetve a bruttó hazai termékben, úgy a külkereskedelem alakulásában is tevékeny szerepet játszik a Baltikum egyetlen olajfinomítóját magába foglaló Mažeikių Nafta olajtársaság teljesítménye. A cég új tulajdonoshoz került 2006-ban. Bár tud-
valevő volt, hogy nehéz lesz kihagyni az orosz felet az adásvételből, mindez mégis megtör-
tént: az új tulajdonos a lengyel PKN Orlen lett. A Jukosz a Mažeikių Naftában meglévő 53,70
százalékaért 1,492 milliárd dollárt kapott a lengyel vevőtől, míg a 30,66 százaléknyi állami
tulajdonú csomagért 852 millió dollárt fizetett a PKN Orlen. Litvánia mintegy 10,00 százalé-
kot tartott meg, amelyre ötéves vételi opciója van a lengyel félnek. A kisbefektetők kezében
lévő maradék 5,64 százalékra nyilvános vételi ajánlatot tett a lengyel fél, s 2007. január köze-
pén 5,06 százaléknyi részesedést vásárolt fel. A Mažeikių Nafta kérői között sorakozott fel az
orosz LUKoil, az amerikai ConocoPhillips, az orosz–brit TNK–BP, a kazah KazMunajGaz is.
De talán ennél is fontosabb, hogy Moszkvában azt remélték, a létesítmény a Rosznyeftyé
vagy a Gazpromé lehet.

8.4. 2006. július végén, nem sokkal a PKN Orlen pozíciószerzésének nyilvánvalóvá válása
után leállt a nyersolajszállítás Oroszországból a Barátság–1 olajvezetéken, mert megsérült a
Litvániába tartó cső. Az olajexportot az orosz fél azóta sem indította újra. Az orosz természeti
erőforrások minisztériuma a csapelzárást követően arról tájékoztatott, hogy a vezeték kijavítá-
sa vagy új szakasz építése akár egy évet is igénybe vehet. Az oroszországi nyersolajvezetékek
felett diszponáló Transznyefty vezetője azt hangsúlyozta, hogy a 30 éves használatra tervezett
vezeték már 42 éves, a csövet pedig ma már tiltólistán lévő anyagokból készítették. Az elkö-
vetkező hónapokban különböző időpontok láttak napvilágot az újbóli ellátás lehetséges idő-
pontjáról, de a szállítások jövője továbbra is bizonytalan. (Elszegődött a szerencse a Mažeikių
Nafta mellől: 2006 októberében tűz pusztított az olajfinomítóban.) A tenger felől a – társaság-
hoz tartozó – bűtingei olajterminál tudja fogadni az olajszállítmányokat és ellátni a finomítót.
A lépést sokak – a litvánokkal az élen – megtorlásként értékelik, mert lemaradtak az oroszok
a Mažeikių Naftáról. A fő szállítók akkoriban a LUKoil, a Rosznyefty és a TNK–BP voltak.
A kiesést pótolandó kisebb mennyiségben Venezuelából is importált nyersolajat Litvánia
2006-ban.

8.5. Mindazonáltal a legfőbb litván exportcikkek továbbra is a kőolajszármazékok (SITC 334
és 335), amelyek – a 2005-ös 24,70 százalékkal szemben – 2006-ban a litván kivitel 22,08
százalékát képviselték. A kőolajtermék-export mennyiségben mérve 7,93 százalékkal csök-

kent 2006-ban, jóllehet az áremelkedés folytán a kivitel értéke 5,9 százalékkal nőtt. Az olajfinomító becslése szerint 2007-ben várhatóan 22 százalékkal kevesebb nyersolajat fog feldolgozni, mint 2006-ban.

8.6. Albinas Januška a litván külügyminisztérium helyettes államtitkára még 2006 augusztusában retorzióval fenyegette meg Oroszországot. Nevezetesen, hogy lezárja a Kalinyingrádba vezető vasútvonalat, mivel igen időszerű annak is a javítása. Természetesen ez nem következett be, sőt a miniszterelnök visszautasította a korábbi kijelentést. (A litván államfő támogatta a vasútvonal felújítás céljából történő lezárását a szállítási biztonságra hivatkozva.) Végül a litvánok azzal fenyegetőztek, hogy ha nem rendeződik a kérdés, akkor – a lengyelekhez hasonlóan, akiknek változatlanul állategészségügyi vitájuk van Moszkvával – megakadályozzák az Európai Unió és Oroszország közötti, 2007-ben lejáró partnerségi és együttműködési megállapodás helyébe lépő keretegyezményről szóló tárgyalások megkezdését. Az Európai Bizottság elnöke így kénytelen volt megígérni 2007. március elején (miután hosszú hónapokig kitért előle), hogy az unió és Oroszország május közepi csúcstalálkozóján fel fogja vetni az ügyet, ha addig nem oldódik meg.

8.7. Bár a legjelentősebb konfliktusforrásnak az olajvezetékek-elzárás bizonyult, az amúgy sem felhőtlen litván–orosz kapcsolatokat a 2006/2007-es év több ponton is megterhelte. Így Litvánia többször hangot adott az Északi Áramlat elnevezésű, a Balti-tenger alatt lefektetendő – a balti országokat, valamint Lengyelországot kikerülő, s ezzel geopolitikai, továbbá gazdasági érdekeket sértő – német–orosz gázvezetékekkel szembeni ellenérzésének is, környezetvédelmi okokra hivatkozva. A vezetékről azonban biztosan nem mondanak le az oroszok, csak új nyomvonalat keresnek. Szintén nem tett jót a kétoldalú kapcsolatoknak a litván honatyák 2007. januári Oroszországgal szemben támasztott igen abszurd követelése. Egy parlamenti határozatban ugyanis arra kérték Oroszországot, hogy térítse meg a szovjet megszállás idején keletkezett anyagi károkat. Ennek összege Vilnius szerint 24 milliárd eurónak felel meg. Végül megemlíthető, hogy 2006 októberében kémkedés vádjával kiutasítottak egy orosz diplomatát Litvániából.

8.8. A Mažeikių Nafta felvásárlásával Lengyelország a legnagyobb külföldi beruházóvá lépett elő: a 2006 eleji 1,6 százalékról egy év alatt 22,6 százalékra növelte részesedését a Litvániában megvalósult külföldi közvetlen tőkebefektetések (FDI) állományából. Utóbbi 2007. január 1-jén meghaladta a 8,3 milliárd eurót, amely 20,4 százalékkal több, mint az egy évvel korábbi érték. A 2006. január 1-jén még 24,6 százalékkal vezető Oroszország 2007 elején a maga 6,3 százalékaival már csak a hatodik helyen állt. További fontos forrásországok még Dánia (15,3%), Svédország (10,6%), Németország (9,9%), Finnország (6,7%) és Észtország (5,9%). Az összes FDI majdnem 40 százaléka a feldolgozóiparban összpontosul, annak közel negyede pedig a kőolaj-feldolgozáshoz és a vegyi anyagok gyártásához kötődik.

8.9. Lengyelország 2006-ban – minekután a legtöbb litván befektetés Lengyelországban és Lettországból realizálódott – felzárkózott a litván közvetlen beruházási tőke főbb célszágai közé is. Részesedése a 901 millió eurós – 2006-ban csaknem másfélszeresére nőtt – kihelyezett litván FDI-állományból 2007. január 1-jén 11,3 százalékot tett ki, szemben a 2006 eleji 2,8 százalékkal. A legjelentősebb fogadó országok Lettország (36,2%), Oroszország (13,8%) – azon belül természetesen Kalinyingrád megye (7,6%) –, Ukrajna (8,6%) és Észtország (6,7%).

8.10. Jelentősen nőtt 2006-ban Litvánia külfölddel kapcsolatos adósságállománya. A teljes nemzetgazdaság bruttó külső adóssága 36,1 százalékkal, az államháztartásé pedig 27,9 százalékkal szökött fel (folyó áron, euróban számítva). 2006-ban két alkalommal – februárban és novemberben – történt eurókötvény-kibocsátás az állam részéről: 400, illetve 600 millió euró névértéken. A nemzetgazdaság bruttó külföldi adóssága 2006 végén a GDP 60,7 százalékát

képviselte, míg 2005-ben ez az arány 51,3 százalékot tett ki. A jegybanki tartalékok 2005 és 2006 vége között 36,7 százalékkal nőttek. Az állomány értéke 2006. december 31-én 4,4 milliárd eurót tett ki.

9. Integrációs teljesítmény, kihívások

Az elmúlt évben Litvániában alapvetően négy uniós kérdés állt a figyelem homlokterében: az euró mielőbbi bevezetése, a schengeni övezethez való 2007-es csatlakozás, az uniós források abszorpciója és az energetika (a Mažeikių Nafta olajtársaságon túl a bezárásra váró és a tervezett atomerőmű sorsa).

9.1. A schengeni határőrizeti rendszerhez történő csatlakozás kiemelten fontos a litván vezetés számára. A litván köztársasági elnök szerint az euróátvétel megghiúsulása után egy következő kudarc különösen negatívan hatna az ország nemzetközi imázsára, a gazdaság fejlődésére és a migrációra is. Éppen ezért, amikor az Európai Bizottság közölte, hogy az új schengeni információs rendszer (SIS II) nem készül el időre, s ezért eltolódik az övezet tervezett 2007-es bővítése, Litvánia csalódottságának adott hangot. Többen inkább politikai, mint technikai indítatásúnak ítélték a késlekedést. Ennélfogva a portugál javaslatot, miszerint a schengeni információs rendszer első generációjának (SIS I) továbbfejlesztésével (SIS I+) elkerülhető a csúszás, Litvánia kifejezetten üdvözölte. Litvánia és további nyolc 2004-ben uniós taggá vált állam 2007. március végén Lisszabonban vehette át a portugál Idegenrendészeti és Határőrizeti Szolgálat (SEF), valamint a portugáliai székhelyű Critical Software informatikai társaság együttműködésével kifejlesztett *SIS one 4 All* elnevezésű rendszer szoftvereit.

9.2. Ugyancsak némi uniós vigasz lehet a sikertelen euróbevezetés után Vilnius számára az a 2006 végi döntés, amely szerint a Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete Litvániában kap helyet. Litvánia a második „új” tagállam, amely uniós ügynökségnek adhat otthont. Az első Lengyelország volt: a külső határőrizeti ügynökségnek, a FRONTEx-nek Varsó a székhelye. Szintén a pozitívumok közé sorolható, hogy továbbra is Litvánia az EU 25 (illetve az EU 27) éltanulója az uniós jog átvétele területén. A 2007. március 8-i állapot szerint a kötelező irányelvek 99,35 százalékát ültette át hivatalosan a nemzeti jogrendjébe.

9.3. Ami azonban az uniós pénzeket illeti, Litvánia nem büszkélkedhet gyors abszorpcióval. 2006. december 31-ig 372 millió euró pénzügyi támogatást használtak fel a strukturális alapokból és a litván költségvetési forrásokból a különböző projektekre. Az uniós felől 271 millió euró érkezett, amely a 2004 és 2006 között lehívható összeg csekély 30 százaléka. 2006-ban összesen 255 millió eurót fizettek ki, ebből 186 millió közösségi forrásokból. Vagyis – a 2004-es kettő, valamint a 2005-ös nyolc százalék után – 2006-ban a rendelkezésre álló uniós támogatások további 21 százalékát sikerült felszívni. 2006 végéig összesen 1924 szerződést írtak alá 690 millió euró értékben, amelyből 474 millió euró a közösségi hozzájárulás. Ez azt jelenti, hogy a hároméves uniós keret mindössze 53 százalékát kötötték le.

9.4. A litván pénzügyminisztérium a gyenge teljesítményt 2006 októberében még azzal védte, hogy a szerződések aláírását és a tényleges kifizetéseket nem szabad összekeverni: 2006 végéig csak lekötni kell az uniós forrásokat, a kifizetések teljesítésére 2008 végéig van idő. A pénzügyi tervezésért és költségvetésért felelős európai uniós biztos 2006 őszén kiemelte, hogy egyszerűsíteni kell a strukturális alapokból érkező támogatások adminisztrációját, a bürokratikus eljárásokon. Dalia Grybauskaitė 2007 márciusában pedig arra figyelmeztette Litvániát, hogy ha nem gyorsítja fel az uniós források abszorpcióját 2007-ben, akkor vissza kell fizetni bizonyos felhasználatlanul maradt támogatásokat 2008 tavaszán. (2006-ban a költségvetési törvényben rögzített összegnél 35%-kal kevesebb uniós támogatást sikerült Litvániának reali-

zálnia, míg 2005-ben 24,5, 2004-ben pedig 12,6%-kal maradtak el a tervezettől az EU-s bevételek.)

9.5. 2007 és 2013 között Litvánia 6,775 milliárd euró uniós támogatáshoz juthat. A litván nemzeti stratégiai referenciakeretet (NSRF) az Európai Bizottság 2007. április végén fogadta el. A négy operatív programot várhatóan 2007 júliusában hagyják jóvá. A szóban forgó összeg 45,7 százaléka a gazdasági növekedésre, 39,1 százaléka a kohézió támogatására, 13,8 százaléka a humán erőforrás fejlesztésére, 1,4 százaléka pedig a technikai segítségnyújtásra irányul. Az előbbi két operatív programhoz az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (50,8%) és a Kohéziós Alapból (34,0%), utóbbiakhoz az Európai Szociális Alapból (15,2%) érkeznek a támogatások.

9.6. Az Eurobarometer felmérése szerint 2006 őszén a litvánok 62 százaléka vélte úgy, hogy az EU-tagság jó dolog, amely a lengyelrel megegyező, a nyolcak közül pedig a legmagasabb arány. Egy évvel korábban a megkérdezettek 57, míg 2004 szeptemberében 69 százalékuk vélte pozitívnak a tagságot.

9.7. A balti államok 2006 elején írtak alá megállapodást egy új nukleáris erőmű építéséről, mivel az Ignalina atomerőmű jelenleg működő 2-es reaktorát 2009. december 31-éig be kell zárni az unió felé tett kötelezettségvállalásnak megfelelően. Az egyes blokkot 2004 végén állították le. Időközben Lengyelország jelezte, hogy részt venne a projektben. (Megjegyzendő, hogy napirenden van a Litvánia és Lengyelország közötti gáz-, elektromos [nagyfeszültségű energiahíd] és vasúti [a Rail Baltica elnevezésű projekt] kapcsolatok fejlesztése.) Bár a média-jelentések szerint az észtek és a lettek tartózkodásukat fejezték ki egy negyedik partner bevonását illetően, 2006. december elején a balti országok miniszterelnökei közös nyilatkozatot adtak ki, amelyben elfogadták Litvánia javaslatát a balti–lengyel szakértői konzultációk kezdeményezéséről az új atomerőmű építésében és üzemeltetésében való potenciális együttműködést illetően. A 2007. január eleji varsói tanácskozásuk során a négy állam közös munkacsoportot állított fel. Az állami tulajdonú Eesti Energia villamos energetikai vállalat igazgatótanácsának elnöke akkor azt nyilatkozta, hogy a lengyel részvétellel szembeni észt ellenállás csaknem megszűnt. 2007. február közepén a litván és az észt miniszterelnök találkozóján pedig az észt kormányfő jelentette ki, hogy fontos a lengyel részvétel a tervezett litván–lengyel energiahíd miatt. Ahogy mondta, a részletekben meg kell állapodni, és az érintett energetikai társaságoknak tárgyalásokat szükséges folytatniuk.

9.8. 2007. március 2-án Varsóban Litvánia megegyezést kötött Lengyelországgal a lengyel részvételről, amely szerint Litvánia 34, míg a másik három ország egyenként 22 százalékkal részesedne a projektből. Lettország és Észtország megdöbbenve reagált a hírre, mert az eredeti – háromoldalú – megállapodás szerint a balti államok egyenlő mértékben részesedtek volna. Néhány nappal korábban, 2007. február 23-án a litván köztársasági elnök azt közölte, hogy a balti államok és Lengyelország elvi megállapodást kötöttek a 2015-re elkészülő atomerőmű megépítéséről. A litván miniszterelnök pedig ugyanaznap szólt arról, hogy a litván részesedés 34 százalékos lenne az erőműben, a többieknek pedig 22-22 százalékot ajánlott fel Vilnius. A kormányfő szerint a végleges szerződés aláírása 2008 közepén várható, míg a tendert a reaktorokra 2009 elejére írják ki. Lengyelország csatlakozásával az erőmű teljesítménye is jelentősebb lenne, akárcsak a megépítés költségei. De Litvánia Csehországot és Svédországot is bevonná a projektbe. Utóbbi esetében a tervezett, tenger alatti svéd–litván villamos távvezeték lehetővé tenné a Skandináviába irányuló áramexportot. (2007. április végén a litván miniszterelnök hivatalos információk híján spekulációnak vélte a Lettország – amely inkább egy új gáztüzelésű erőműt építene Oroszország részvételével – „kiszállásáról” szóló médiajelentést.)

9.9. Litvániában az áramtermelés 70,0 és az elsődleges energiafelhasználás 30,8 százalékát az atomenergia adja (2005-ös adat). Litvániának tehát 2010-től az új erőmű elkészültéig pótolnia

kell ezt az energiakiesést. Nagy nyomás nehezedik a kormányzatra az Ignalina atomerőmű működési idejének meghosszabbítását illetően, amely természetesen nem független az orosz földgázimporttól való növekvő függőség rémképétől. 2007. január közepén a parlament határozatban kérte a kormányzatot, hogy kezdjen tárgyalásokat az Európai Bizottsággal Ignalina ügyében. Végül 2007. április elején elhalasztották a meghosszabbításra irányuló törvényjavaslatról szóló döntést a litván parlamentben. (Az új atomerőmű építéséről 2007. március 28-án fogadott el a litván kormányzat törvénytervezetet.) A litván elnök közleményében óva intette a parlamentet a lépés megtételétől, mert ezzel megsértenék Litvánia uniós kötelezettségvállalását. Jóllehet a tervezet az EU-val összhangban kívánta az üzemidő kiterjesztését megvalósítani a biztonságos működési idő végéig, de legfeljebb az új atomerőmű elkészültéig. José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke azonban már ezt megelőzően kijelentette, hogy nem lát lehetőséget a hosszabbításra. Mindehhez hozzátesszük, hogy Andris Piebalgs energetikai ügyekért felelős uniós biztos, Lettország delegáltja, nem támogatja a baltikumi nukleáris erőmű megépítését sem.

10. Összegzés

10.1. A háromhavi politikai válságot követően 2006 júliusában kisebbségi kormány alakult Litvániában. A törvényhozás eddig a várakozásokat felülmúlóan működött, noha a politikai helyzet törekenysége szüntelenül érezhető. Nem történt elmozdulás a korrupciót illetően: a nagypolitikában bekövetkezett események jól tükrözik a problémát.

10.2. A legjelentősebb gazdasági kudarcnak az euróbevezetés megghiúsulása tekinthető, ám az inflációs küszöböt néhány század százalékponttal túllépő Litvánia elleni döntés jogossága rövid időn belül beigazolódott. Ugyancsak nem ad okot a dicséretre az, hogy a 2004–2006-os időszakban a strukturális alapokból lehívható források mindössze 30 százalékát fizették ki. Mindezek dacára a litvánok 77 százaléka – amely az írek után a legmagasabb arány az EU 25-ben – tartotta úgy 2006 kora őszen, hogy az ország profitált a csatlakozásból. A litván gazdasági növekedés motorja változatlanul a belső kereslet. A termelékenységet meghaladó reálbérnövekedés (a személyi jövedelemadó csökkentése révén tovább gyarapodó nettó keresetek), az emelkedő minimálbér, a nyugdíjak és a szociális juttatások, valamint az erőteljes hitelkiáramlás 2007-re is élénk magánfogyasztást feltételeznek. A növekvő munkakereslet és a nagymértékű emigráció következtében a munkanélküliségi ráta mélypontra került. Mindez régió- és szektorspecifikus munkakínálati szűkösséggel párosul, amely a bérek további növekedését eredményezi. A magas lakossági bizalom mellett az üzleti várakozások szintén feletébb pozitívak. Történelmi összehasonlításban alacsony szinten vannak a reálkamatok, nőtt a vállalatok nyereségessége, s élénk a nem pénzügyi társaságok hitelfelvétele. A lakossági fogyasztás mellett a bruttó állóeszköz-felhalmozás a GDP másik fő hajtóereje; a növekedésben már az uniós támogatások is éreztetik a hatásukat. A fentiekből kifolyólag az áruforgalom és a folyó fizetési mérleg hiánya igen magas. Az infláció 2007-ben várhatóan eléri évtizedes csúcst. A jelenlegi kondíciók mellett nagy a bizonytalanság a vágyott 2010-es euróátvétel körül.

10.3. A túlfűtöttség ellen hat azonban többek között az építményadó kiterjesztése, az ideiglenes szociális adó bevezetése, a lakáshitelek utáni adókedvezmény többszörös igénybevételének megszüntetése, valamint a kötelező tartalékráta csökkentésének elhalasztása. Bár a gazdaság öt negyedéve tartó magas növekedési üteme 2006 második felében érezhetően mérséklődött, ebben – egyelőre – főként egyszeri tényezők (mint például az olajfinomítóban bekövetkezett tüzeset, a mezőgazdaságot sújtó kedvezőtlen időjárás) játszottak szerepet.

10.4. Az energiabiztonság szempontjából rendkívül fontos kérdés az Ignalina atomerőmű 2009. végi bezárása és a tervezett új nukleáris erőmű felépítése 2015-re. Bár a kormányon nagy a nyomás, elutasítja a 2-es blokk élettartamának meghosszabbítását. Állhatatosan küzd viszont a 2006 nyarán megsérült, illetve elzárt kőolajvezeték megnyitásáért. Mindamellett a lengyel PKN Orlen birtokába került Mažeikių Naftának valószínűleg bele kell törődnie, hogy az orosz fél a jövőben sem javítja meg a csővezetékét.

* * * * *